

הדלקת נרות שבת

ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד. (שמות כז, כ)
 בספר שאילתות דרב אחאי בפרשתינו (שאילתא סד) דן בהלכות נר שבת, וז"ל שאילתא דמחייבין דבית ישראל לאדלוקי שרגא ליקרא דשבתא וכד מדליק צריך לאדלוקי ברוב היוצא מאי וכו'.

שיטת היראים שמצות נר שבת מה"ת

נחלקו הראשונים האם חיוב הדלקת נרות שבת היא חיוב מן התורה או אינו אלא מדרבנן. דעת היראים (ס' תכט) שחיובו מה"ת, ועי"ש שמבסס דבריו על הגמ' במס' שבת (לד, א), דתנן שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה עשרתם ערבתם הדליקו את הנר, ובגמרא, מנא הני מילי אמר רבי יהושע בן לוי אמר קרא וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא, כי שלום אהלך - זה הנר שהאורה שלום בבית. ואע"פ שאין זה פסוק בתורה אלא בישעיהו, אמרינן דעד דאתי ישעיהו גמרא גמירי לה ואסמכוהו רבנן אקרא. וכן הוא בכמה מקומות בש"ס "עד שבא יחזקאל וכו'".

חיוב כבוד וחיוב עונג

אבל רוב ראשונים חולקים וסוברים שאין כאן אלא חיוב מדרבנן או מדברי קבלה. הרמב"ם (שבת ה, א) כ' וז"ל אחד אנשים ואחד נשים חייבין להיות בבתיהן נר דלוק בשבת, אפילו אין לו מה יאכל שואל על הפתחים ולוקח שמן ומדליק את הנר שזה בכלל עונג שבת. וחייב לברך קודם הדלקה ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של שבת כדרך שמברך על כל הדברים שהוא חייב בהם מדברי סופרים. הרי לן שס"ל שמצות נר שבת אינו אלא מדברי סופרים, משום עונג שבת. ומזה שהרמב"ם מביא חיוב ברכה בחיוב עונג משמע שזה עיקר החיוב.

וכן דעת תוס' (שבת כה, ב ד"ה הדלקת נר בשבת חובה), שחיוב הדלקת נר שבת בשביל סעודת שבת נכלל בחיוב עונג שבת. וז"ל פ' במקום סעודה דחובה היא שיסעוד במקום הנר משום עונג.

אבל אינו ברור בדעת הרמב"ם אם החיוב עונג קשור לחיוב סעודת שבת, דהנה על מה שכתוב בשו"ע (רסג, ב) שחייב לשואל על הפתחים בשביל הדלקת נר שבת, משום שזה בכלל עונג שבת הוא, כתב המשנ"ב (ס"ק י) משום שהוא עיקר עונג סעודת שבת.

ובספר שבות יצחק הביא בשם ר' פרחיה (שבת כ, א) וז"ל נאמר וקראת לשבת עונג. לפיכך חייבים אנו להנהיג עצמינו בשבת בכל מיני תענוג. ולפי שהיושב בחשיכה נחשב כמת, דכתיב במחשכים הושיבני כמיתי עולם, חייבים אנו להדליק מיום ששי נר לכבוד שבת, והוא דולק והולך ומאיר לנו בכל לילו כדי להוסיף במצות עונג. וכן דייק מלשון הרמב"ם (שבת ה, י) וז"ל אין מדליקין בעטרן מפני שריחו רע שמא יניחנו ויצא וחובה עליו לישב לאור הנר, ולא הוזכר אכילה כלל.

חיוב לחזור על הפתחים

[מבואר ברמב"ם שחייב לחזור על הפתחים מכדי לקיים מצות נר שבת, וצ"ע הרי קי"ל (או"ח תרנו) שאין צריך להוציא כל ממונו כדי לקיים מצות עשה, ועי' בספר מור וקציעה (שם) שתמה על הא דכתב הב"י בשם הרא"ש שאין אדם מחוייב לבזבז הון רב בשביל מצוה אחת, ואפילו היא מצוה עוברת כגון אתרוג ולולב, מ"ט יהא ממונו חמור מגופו, שהרי מכין עליה עד שתצא נפשו, וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו. אע"פ ש"ל לא הפקירו חייו אלא מחמת שמזלזל במצוה שלא מדוחק, שהרי הוא נדון כאפיקורוס, שמותר להרגו (וכן מבואר ברמב"ן עה"פ זכור את יום השבת לקדשו למעיין בדבריו). אך מדוע לא תהא מצוה דאורייתא חמורה בכך כארבעה כוסות ונר חנוכה דרבנן, אף שיש בהן פרסומי ניסא. ועוד אם בל"ת חייב אדם להוציא כל ממונו ולא יעבור, עשה לא כל שכן, דהא עשה דחיא ל"ת. (לפי הרמב"ן אין ראייה שאין הטעם שעשה דוחה ל"ת משום דהוי חמור, אלא שעבודה מאהבה דוחה עבודה מיראה). אע"ג דשב ואל תעשה שאני, מעברה בידים, מ"מ במקום אונס צ"ע, אי חמירא ל"ת מעשה בכה"ג. ובביה"ל (שם) מתקשה בזה שהע"ת והא"ר הביאו ראייה מירושלמי שאין מחוייב לחזור על הפתחים כדי לקנות תפילין וכדומה שאר מצות, והלא קי"ל דעל נר חנוכה וד' כוסות צריך לשאול על הפתחים כדי לקיימם, אף שהם רק מצות דרבנן וכ"ש בעניינינו. ואפילו אם תאמר דמשום פרסומי ניסא תקנו רבנן כן מה יענה בהא דקיי"ל

לעיל בסימן רס"ג ס"ב דלגור שבת שואל על הפתחים ולוקח שמן ומדליק הנר שזה בכלל עונג שבת הוא, והלא עונג שבת הוא רק מ"ע מדברי קבלה כמו שנאמר "וקראת לשבת עונג", ותפילין ושופר וכה"ג הוא הכל מ"ע של תורה, עי"ש שמאריך לדחות הראיה מהירושלמי, ואכמ"ל.]

עוד כתב הרמב"ם (שם ל, ה) וז"ל וצריך לתקן ביתו מבעוד יום מפני כבוד השבת, ויהיה נר דלוק ושולחן ערוך ומטה מוצעת שכל אלו לכבוד שבת הן. וכן מבואר ברש"י (שבת כה, ב) שהחיוב שיהיה לו אור בשעת הסעודה הוא משום כבוד שבת. וז"ל בד"ה חובה - כבוד שבת הוא, שאין סעודה חשובה אלא במקום אור כעין יממא.

וכ' בחי הגר"ח על הש"ס (אות יא) בשם הגרי"ז שחיוב כבוד הוא מה שעושה לפני שבת, וחיוב עונג הוא מה שעושה בשבת. וס"ל להרמב"ם שיש חיוב מצד כבוד שבת שהבית יהיה מכובד ומוכן לקבלת פני המלך. ויש עוד חיוב מצד עונג שבת שבשעת אכילה יהיה אור דלוק. ומדויק בלשון הרמב"ם שבפרק ה' כ' שיהיה נר דלוק משמע שאין ענין דווקא שידליק בערב שבת, והעיקר שיהיה דלוק בשבת (אלא שאין היכ"ת שידליק בשבת). ואילו בפרק ל' כ' הרמב"ם שצריך לתקן ביתו מבעוד יום וכו' משמע שהחיוב הוא להדליק בערב שבת דווקא. וכ"כ להדיא בביהגר"א (ס' תקכט, א) שחיוב כבוד הוא לפני שבת וחיוב עונג הוא בשבת.

ולפי"ז ביו"ט ג"כ צריך להדליק מבעוד יום, דאע"פ דכדי לקיים מצות עונג שבת יכול להדליק גם בלילה, אבל כדי לקיים מצות כבוד שבת אינו יוצא א"כ ידליק מבעוד יום. והרי מבואר ברמב"ם שגם ביו"ט יש חיוב כבוד, שכ"כ בהל' שביתת יו"ט (ו, טז) כשם שמצוה לכבד שבת ולענגה כך כל ימים טובים שנאמר (ישעיהו נח) לקדוש ה' מכובד. וכל ימים טובים נאמר בהן (ויקרא כ"ג) מקרא קדש. ויתכן עוד נ"מ אם ידליק הנרות ע"י שעון שבת, שחיוב עונג שבת יקיים, שסוף כל סוף אוכל הסעודה עם אור. אבל מצות כבוד שבת לא יקיים משום שלא הדליק הנרות לפני שבת.

הדלקת הנרות בשמן שאסור בהנאה

ויש נ"מ בזה לענין הדלקת הנרות בשמן שאסור בהנאה, ודנו בזה הפוסקים. ולפום ריהטא היה מותר משום דקי"ל צוות לאו ליהנות ניתנו, אבל עי' בביה"ל (רסד, ו) שמביא דברי הפרמ"ג ששמן של איסור הנאה, כגון של ערלה וכדומה, אסור לנר שבת, דלא שייך מצות לאו ליהנות ניתנו דעיקר המצוה משום עונג הוא, ודמי לשיבת סוכה. וז"ל הפרמ"ג (משב"ז סימן רסד) פשיטא לי שמן ערלה וכדומה אסור לנר שבת, דלא שייך מצות לאו ליהנות ניתנו, דעיקר המצוה משום עונג הוא, ודמי לשיבת סוכה, וכל שכן הוא.

מצוות לאו ליהנות ניתנו בדרבנן

עוד יש לדון מטעם מלל"ג במצוה דרבנן, ששיטת בעל המאור (הובא בר"ן ראש השנה ט, ב בדפי הרי"ף) דבמצוות דרבנן לא אמרינן מצוות לאו ליהנות ניתנו, אבל כבר כתב הר"ן (שם) דאין דבריו מחזורים שהרי סוף סוף מצוה יש כאן.

והוכיח בשו"ת שער אפרים (סימן לח) דלא כהבעל המאור, מהא דשנינו בעירובין (לא, א) מלל"ג לענין ללכת לבית האבל ולבית המשתה, ושם אי"ז אלא מצוה דרבנן. עוד הוכיח מדברי שו"ת הרשב"א (ח"א סי' תשמ) שמודר הנאה מחבירו מותר ליטול את לולבו ביום השני של סוכות, משום דמצוות לאו ליהנות ניתנו, ומבואר דאפילו ביום ב' שאינו אלא מצוה דרבנן אמרינן מצוות לאו ליהנות ניתנו, עיין שם שהאריך בדבריו.

האם מותר להרבות נרות ע"י שמן האסור

עוד דן הפרמ"ג (שם) שמי שיש לו נר מותר, ורוצה להרבות אורה למצוה עם איסורי הנאה, האם מותר או לא. ורצה לתלות במה שדן המ"א (תרע"ג ס"ק ד) האם מותר להשתמש אצל הנרות היכא שיש שם נר נוסף.

ובשו"ת מנחת שלמה (ח"א סימן ה) תמה עליו הרי ריבוי אור חשיב ודאי הנאה, וא"כ איך אפשר ליהנות משמן של ערלה שאסור מה"ת בהנאה, וכשנהנה מהשלהבת חשיב כנהנה מהשמן עצמו, ולא דמי לחנוכה דרך מפני שהוקצה למצותו או כדי שלא יאמרו דלצרכו הוא דאדליק אסרו חכמים בהנאה, אבל אין זה ממש איסורי הנאה, משא"כ בערלה אפילו הנאה כזו שהיה יכול ליהנות ע"י הדחק גם מקודם בנר אחד מ"מ עכשו כשיש שנים חשיב ודאי כנהנה מאיסורי הנאה.

חיוב מחמת שלום בית

ויש עוד סיבה לחיוב הדלקת הנרות משום שלום בית. ע"י שבת (כג, ב) אמר רבא פשיטא לי נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו. נר ביתו וקידוש היום נר ביתו עדיף משום שלום בית. משמע שיש עוד מחייב בהדלקת נר שבת, והוא שלום בית. אבל ברמב"ם לא מוזכר טעם זה כלל. וצ"ל שהוא סובר שאין שלום בית מחייב בפני עצמה להדלקת נר שבת, אלא רק מעלה בנר שבת שאין בנר חנוכה, שיש גם ענין של שלום בית. אבל בשו"ע (או"ח רסג, ו) כתוב שבחורים ההולכים ללמוד חוץ לביתם, צריכים להדליק נר שבת בחדרם ולברך עליו. ומסביר המשנ"ב (ס"ק ל) דהדלקת נר חובה משום שלום בית שלא יכשל בעץ או באבן. הרי לן להדיא שלהלכה נוקט המחבר שיש חיוב מחמת שלום בית, ויכול גם לברך בגללו.

ברכה על נר שבת

הגמ' (שבת כה, ב) אומרת "הדלקת נר בשבת חובה", וכתבו בתוס' שלגבי רחיצת ידים בחמין קרי ליה חובה דלא הוי כל כך מצוה, ומים אחרונים קרי ליה חובה משום סכנה דמלח סדומית ושהרגו הנפש, ויש שרוצים לומר דאין לברך אהדלקת נר מדקרי ליה חובה כדאמרינן (חולין קה, א) מים אחרונים חובה ואין טעוניה ברכה. אבל ר"ת סובר דשיבוש הוא דלא דמי למים אחרונים דלא הוי אלא להצלה בעלמא, אבל הדלקת נר היא חובה של מצות עונג שבת, וכמה חובות הן דטעוניה ברכה.

עוד טעם הביאו שלא לברך משום שאם היתה מודלקת ועומדת לא היה צריך לכבותה ולחזור ולהדליקה ולא להדליק אחרת, היינו שאין כאן מצוה בעצם רק אם אין אור חייב להדליק, ולכן אין לברך. התוס' חולקים דהא גבי כיסוי הדם (חולין פז, א) אם כסהו הרוח פטור מלכסותו, ואפ"ה כשמכסה צריך לברך, וכן נולד מהול איכא למ"ד דאין צריך להטיף ממנו דם ברית, וכשמל תניא (שבת קלז, ב) המל אומר כו'. ועוד נראה לר"ת שאם היה הנר מודלק ועומד שצריך לכבות ולחזור ולהדליק, כדאמר ליה ההוא סבא ובלבד שלא יקדים ובלבד שלא יאחר.

וכן מבואר ברמב"ם (שבת ה, א) שאין כוונת הגמ' "חובה" דהוי פחות ממצוה, אלא אדרבה שחייב לרדוף אחריה. וז"ל הדלקת נר בשבת אינה רשות אם רצה מדליק ואם רצה אינו מדליק, ולא מצוה שאינו חייב לרדוף אחריה עד שיעשנה, כגון עירובי חצרות או נטילת ידים לאכילה, אלא חובה.

בחורים

כתוב בשו"ע (או"ח רסג, ו) בחורים ההולכים ללמוד חוץ לביתם, צריכים להדליק נר שבת בחדרם ולברך עליו, אבל מי שהוא אצל אשתו א"צ להדליק בחדרו ולברך עליו, לפי שאשתו מברכת בשבילו.

וכתב המשנ"ב (ס"ק כח) דמיירי שיש להם נשים אלא שהולכין חוץ לביתם, ואף שאשתו מדלקת בביתו אינו נפטר בברכת אשתו כיון שיש לו חדר מיוחד במקום שמתארח שם, וכ"ש אם אינו נשוי דמחויב להדליק. עוד כתב שאפילו החדר אינו מיוחד אלא לישון שם ואוכלים בבית אחר, חייב להדליק שם.

ועל מה שכתוב שחייב לברך, מסביר המשנ"ב דהדלקת נר חובה משום שלום בית שלא יכשל בעץ או באבן, וצריך להיות הנרות ארוכים שידלקו עד שיבואו לביתם בלילה ובלא"ה הוי ברכה לבטלה.

ועל הירידים שמתאכסנים הרבה בעה"ב בחדר אחד, ואין הבעה"ב עמהם בחדרם, חל עליהם חובת הדלקה בברכה אפילו אם נשיהם מדליקין בביתם, ע"כ ישתתפו כולם וידליק אחד ויברך ויכוין להוציא כולם בברכתו, וגם הם יכוונו לצאת בברכתו. ואם הבעה"ב ג"כ עמהם בחדרם אין צריך להשתתף עמו בפריטי, כיון שנשיהם מדליקין בביתם.

ממשיך המחבר (שם סעיף ז) שאורח שאין לו חדר מיוחד וגם אין מדליקין עליו בביתו, צריך להשתתף בפרוטה. מבואר מכל זה שיש חיוב נ"ש המונח על קרקפתא דגברא, ולכן אם יש לו אשה זה יוצאים בהדלקתה אע"פ שהיא נמצאת במקום אחר, אבל אם אין לו אשה חייב להדליק בעצמו או עכ"פ להשתתף בהדלקת בעה"ב. אלא דיש עוד חיוב שיהיה להם נר במקום שנמצא כדי שלא יכשל באבן, ולזה לא מועיל מה שאשתו מדלקת עליו, אבל היכא שיש כבר אור אין חיוב להדליק, ולכן אם בעה"ב נמצא איתם יוצאים ע"י הדלקתו אע"פ שאינם משתתפים עמו.

ולפי"ז בחורים הנמצאים בישיבה יש עליהם חיוב אקרקפתא דגברא משום שאין להם אשה שמדלקת בשבילם, וגם אינם יוצאים ע"י הדלקת אמם, ולכן מי שמדליק בחדר אוכל צריך להקנות הנרות בשביל כל הבחורים.

סומך על שלחן בעה"ב

וכתב המשנ"ב שבריש סימן תרע"ז הביא המג"א בשם תשובת רש"ל דגם הבחורים צריכין להשתתף, ומסיק שם דאפשר דהיינו דוקא כשאוכל בפ"ע אבל אם סומך על שלחן בעה"ב הרי הוא בכלל ב"ב.

ולפי זה מי שמתארח אצל חבירו לשבת ואוכל משלו, אם יש לו חדר מיוחד חייב להדליק שם, ואם אין לו חדר מיוחד אז צריך להשתתף עם הבעה"ב, ואם הוא סומך על שלחן בעה"ב אינו צריך. ויש לדון אם רק אוכל אצלו בשבת זו האם הוא נחשב לסומך על שלחנו. וראיתי בספר חובת הדור שלא צריך שיאכל שם בקביעות, ולא עוד אלא שדי שיאכל אצל בעל הבית ליל שבת, ואינו דומה לנ"ח שמשמע שאינו נפטר אא"כ אוכל שם בקביעות, וצ"ע. שוב ראיתי שכן משמע בשו"ע הרב (ס"ק טו) שכתב בד"א כשאוכלת משלה, אבל אם היא סמוכה על שלחן בעל הבית אינה יכולה לברך שם אא"כ החדר מיוחד לה או לבעלה, משמע שאם יש להם חדר מיוחד חייבים לברך אע"פ שסומכים על שלחן בעה"ב.

האם אפשר לאורח הסומך על שלחן בעה"ב לברך

כתב השו"ע הרב (הנ"ל) בד"א כשאוכלת משלה אבל אם היא סמוכה על שלחן בעל הבית אינה יכולה לברך שם, אא"כ החדר מיוחד לה או לבעלה, שאל"כ אינה חייבת כלל להדליק שם, שאין חיוב נר שבת חל עליה כלל לפי שהיא בכלל בני ביתו של בעל הבית ונפטרת בנרו. ואף אם בעל הבית מצוה לה להדליק ועושה אותה שליח לפוטרו מחיובו שהוא חייב להדליק שם לפי שמשמש שם בשבת אפילו משתמש שם צרכי אכילה, ואפילו אם הוא או מקצת בני ביתו אוכלים שם, מכל מקום כיון שהוא או אשתו בירכו במקום אחד ונפטר בברכה זו לכל החדרים שחייב להדליק שם, א"כ גם שלוחו אינו יכול לברך שם. ויש חולקים על זה וכן נתפשט המנהג במדינות אלו.

האם בני הבית יכולים להדליק

ובקונטרס אחרון (הערה ה) מוסיף שזה פשוט דבני ביתו אינם צריכים נר לכל אחד ואחד, דאפילו בנר חנוכה אמרו איש וביתו, והמהדרין שם היינו משום פרסומי ניסא, ובנר שבת לא אשכחן הידור זה בגמרא, אם כן אין לברך עליו כיון שאינו חיוב בדבר מחמת עצמו. שאם היה חיוב בדבר היאך נפטר הבעל בהדלקת אשתו, הלא היא צריכה נר בפני עצמה, ולא אשכחן חיוב שתי נרות, אלא שיש מכוונים כן כנגד זכור ושמור כמו שכתבו הטור ושו"ע, ומשמע שם בהדיא דבלאו הכי סגי בנר אחד לכל בני ביתו, וכן משמע מלשון הרמב"ם ושו"ע (ס"ג).

וכתב בספר קצות השלחן (עד, הע' כד) שלפי"ז בת נשואה המתארחת אצל אמה אינה יכולה להדליק במקום שאמה מדלקת, ואם היא מדלקת ומברכת הוי ליה ברכה לבטלה, שהרי היא נפטרת בהדלקת האם שהיא סמוכה על שלחנה. ואם יש לה חדר לבד היא יכולה להדליק שם. אלא כתב שמצות נרות שבת היא חביבה להם מאוד ולכן רוצות להדליק.

ונראה שהעצה היא שתדליק בחדרה המיוחד לה, ואח"כ תדליק במקום הרגיל והברכה יחול על מה שהדליקה בחדרה. וכ"כ הברכי יוסף וז"ל ונראה דלכ"ע כלה וחמותה, אמה ובתה, הסומכות על שלחן אחד והשמן והפיות כלם נדלקים לעולם, אז הברכה אחת היא, ואם כל אחת מדלקת, "פיה פתחה בברכה" - היא ברכה לבטלה.

ולכאורה יהיה נ"מ בזה גם כשמתאספים לשמחה כגון בר מצוה, אויף רוף או שבע ברכות, וכולם אוכלים יחד, א"כ נקראים "סמוכים על שלוחן בעה"ב", אז אינם יכולים לברך בחדר האוכל.

נערות המדליקות

ולפי"ז אינו מובן לי מה שנהגו בקצת קהילות שנערות מדליקות, ולפי שו"ע הרב וקצוה"ש יוצא שהוי ברכה לבטלה, שהרי היא נפטרת בהדלקת האם.

ואם יש לה חדר מיוחד יש לדון שאולי יכולה להדליק שם, אבל אין המנהג שבני הבית מדליקים בחדרם המיוחד להם בברכה, וע"כ דהוי כמו שכתוב בשו"ע (שם סעיף ו) שמי שהוא אצל אשתו א"צ להדליק

בחדרו ולברך עליו, לפי שאשתו מברכת בשבילו. וכ"כ בשו"ת יחזקאל דעת (ח"ב סימן לב) שהבנות שרוצות להחמיר ולהדליק בחדריהן, לא יברכו על הדלקת הנר, שמכיון שהאם היא עקרת הבית מדליקה בחדר האוכל בברכה, ברכה זו פוטרותן, וכדין הבעל המדליק בחדרו שאינו מברך מפני שאשתו מברכת בשבילו.

ועי"ש שרצה לדמות דין זה לדיני בדיקת חמץ שנפסק בשו"ע (סימן תלב) שבעל הבית שעושה מצות בדיקת חמץ, מברך על הבדיקה, ובברכה אחת בודק כמה חדרים שבביתו, ואם ברצונו להסתייע בבני ביתו שיבדקו את החמץ, יעמיד אצלו מבני ביתו בשעה שהוא מברך על הבדיקה, ואחר כך יתפזרו לבדוק איש איש במקומו על סמך הברכה שבירך בעל הבית. וכתב החק יעקב שם, שאם לא היו עומדים אצלו בשעה שבירך על הבדיקה, אינם רשאים לברך ברכה בפני עצמם, שמכיון שבירך בעל הבית על הבדיקה והיא מצוה אחת הכוללת כל חדרי הבית, אין לברך פעמיים על מצוה אחת, שהיא ברכה שאינה צריכה, וכן הסכימו הא"ר והמקו"ח והחיי"א ודה"ח. ור"ל שהוא הדין במצות הדלקת הנרות שהיא מצוה אחת המוטלת על עקרת הבית, אין לבנות לברך על הדלקת הנרות שבחדריהן. ומביא ראיה מהא דכתב בשו"ע הרב (ריג, ז) שבני אדם רבים שעושים מצוה כוללת, ובין כולם נעשית מצוה אחת שלימה, אחד מברך לכולם, ואינם רשאים לברך כל אחד בעצמו. כגון בני ביתו של בעל הבית שבדקים את החמץ בחדרי הבית, ברכה אחת לכולם. וכן רבים שעושים מצוה אחת שלימה לאדם אחד, כגון שקובעים מזוזות בפתחי ביתו, או שמפרישים חלה מכל עיסה מעיסותיו, וכיוצא בזה, צריכים לעשות המצוה ביחד, כדי שיברך אחד לכולם, שמכיון שאינו יוצא ידי חובת המצוה עד שיעשה את כולם, די לה בברכה אחת, ואסור לגרום לברכה שאינה צריכה. ויש להעיר שלכאורה במזוזה גל חדר הוא חיוב בפני עצמה.

ולפי זה גם הדלקת הנרות שהיא מצוה אחת לכל חדרי הבית, כדי שלא יכשל בהליכתו באפלה, (כמו שפירש רש"י, והאו"ז ריש סימן יא, והארחות חיים הלכות ערב שבת אות א. ועוד). לפיכך אין לברך אלא ברכה אחת לכולם.

אבל נלענ"ד אינו דומה לבדיקת חמץ, דשם באמת הוי מצוה אחת ואם לא בדק כל הבית לא קיים מצותו, משא"כ בנר שבת יש שני מחייבים, יש חיוב מצד כבוד ועונג שבת, ויש עוד חיוב מטעם שלום בית שלא יכשל, א"כ זה שמדליק בחדרו אינו קשור למה שמדליקים בחדר אוכל. אבל לא עליו תלונתי, שהרי כתוב בשו"ע שאין הבעל מברך בחדרו משום שברכת אשתו פוטרותו, ומשמע אפילו אם לא עמד שם בשעת הברכה.

ושוב הביא מש"כ הערוך השולחן (סעיף ז) ובנות ישראל נוהגות לברך כל אחת בעצמה, אף כשהן אצל אמן, אף שהבעל אינו מברך וסומך על ברכת אשתו משום דהחיוב הוא רק על המשפחה, מ"מ הבנות מפני שהן נצטוות יותר כמו שנתבאר מברכת כל אחת ואחת, וטוב שכל אחת תברך בחדר בפנ"ע, מיהו עכ"פ לא יברכו שתיים במנורה אחת.

האם מועיל לברך לפני האם

ועדיין יש להסתפק דאולי אם הבת תדלק בחדרה, או אפילו בחדר האוכל, לפני שהאמא מדליקה אולי בזה תצא מחשש ברכה לבטלה, שהרי כבר כתבנו שיש חיוב מוטל על קרקפתא דגברא, אלא שיוצאים ע"י הדלקת האם, א"כ אם הדליקה מקודם אולי אין בזה בעיא. וסמך לזה ממש"כ המשנ"ב (סימן תרעז, טז) שדן במש"כ הפוסקים לגבי אכסנאי אם יכול לברך לעצמו אע"פ שאשתו מדלקת עליו, וז"ל ויש מן הפוסקים שסוברין אחרי דחז"ל פטרוהו ע"י הדלקת אשתו לא כל כמיניה לומר איני רוצה לצאת בשל אשתי וידליק בלא ברכה. ומסיק דאף שאין למחות ביד הנוהגין לברך אחרי דהרבה אחרונים הסכימו לברך, מ"מ טוב יותר להדר לשמוע הברכות מפי אחר ויענה אמן וידליק נרותיו, או יראה לשער להדליק נרותיו ולברך עליהן זמן מה קודם שמדלקת אשתו בביתו.

וכן הביא בשו"ת יחו"ד (הנ"ל) משו"ת רב פעלים (או"ח סימן נ) שאחר שפסק כדברי המג"א שחובה להדליק בכל חדרי הבית, כתב שרשאי הבעל לברך על הדלקת הנרות שבחדר השינה, קודם שתברך האשה ותדליק בחדר האוכל, ואין זה דומה לאכסנאי נשוי שמדליקים נרות חנוכה בתוך ביתו שאינו רשאי לברך ולהדליק, ששם אינו מדליק אלא רק להידור וחומרא בעלמא, אבל כאן הוא חובה מן הדין להדליק גם בחדר השינה. ועוד שכאן הרי הקדים להדליק ולברך קודם שתדליק אשתו בברכה, ובזה אף מרן הבית יוסף יודה שפיר דמי.

והעיר עליו מהא דמבואר בארחות חיים וכל בו ותשב"ץ שאין כל חובה להדליק בכל חדרי הבית, ודי בהדלקת האשה בחדר אחד, והא"ר פירש כן גם בכוננת המרדכי והשו"ע, ולפי זה יש לדמות נידון הדלקת הנרות של שבת להדלקת נרות חנוכה. אבל לפמש"כ מהמשנ"ב אפילו אם נדמה לנ"ח שפיר דמי אם קדם לברך.

אורח הסומך על שולחן בעה"ב

גם בשו"ת מנחת יצחק (ח"י סימן כ) נשאל על מנהג העולם שאורח הסומך על שולחנו של בעה"ב, מדליק באותו חדר שאוכלים שם ומברך על הדלקת נר של שבת, דלכאורה כיון דקיי"ל דאורח הסומך על שולחנו של בעה"ב הוי כב"ב ופטור מלהדליק, (אם לא שיש לו חדר מיוחד לאכסניתו), כדכתבו בס' תוספות שבת (סי' רס"ב סקי"ט) ובשו"ע הרב ז"ל (שם סעי' ט' וסעי' ט"ו), ולפי"ז אם מדליק האורח פשיטא דל"צ לברך, דאין עליו חובת הדלקה כלל.

המקור של השואל הוא מש"כ התהלה לדוד (רסג ס"ק ז') וז"ל אף דס"ל להרמ"א דמברכין על תוספת אורה, מכ"מ דוקא כשכל אחד בעל הבית ויש עליו חיוב מצות הדלקה, ולכן יכולים לברך על חיוב שלהם, אף שאין בו אלא תוספת אורה, אבל בסמוכים על שולחן בעה"ב, וכן בני הסמוכים על שולחן אביהם, ואין עליהם חיוב מצות הדלקה כלל רק על בעה"ב, לא ידעתי אם יכולים לברך על תוספת אורה. וכיון שדעת המחבר גם בבעה"ב שלא לברך, עכ"פ בסומך על שולחנו נראה דאין לברך עכ"ל התה"ד.

אבל העיר המנח"י דלפי מש"כ המג"א (ס"ק ט"ו) בטעם הי"א דכל אחד צריך לברך, יש ללמוד דגם אורח יכול לברך, וז"ל המג"א, דכל מה דמיתוסף אורה, יש בה שלום בית ושמחה יתירה, להנאת אורה בכל זוויות וזוויות, הרי כתב להדיא דמברך לפי דעת הרמ"א על תוספת אורה, וה"נ באורח אף שאינו מחויב להדליק, מ"מ כיון דבהדלקתו יש תוספת אורה, יוכל לברך על תוספת זו גרידא.

ובאשל אברהם (מהגאון מבוטשאטש) כתב, אודות הברכות דכמה נשים על שולחן אחד, ב' נרות לזו, בסומך לב' נרות לזו, שכתב הרמ"א שהמנהג לברך, נראה שגם הב"י ז"ל יודה כשכבר נהגו כן אין חשש ופתחון פה על זה, וכמ"ש במקור ברוך שעל ברכה שהונהגה אין עליה שום חשש ברכה לבטלה בשום צד, ושייך בזה אשר קדשנו במצותיו וצונו, כיון דהיא מצוה לנשים מוחזקת מהאמהות ז"ל הק' והלאה, וכבר קבעו חובה על עצמם שלא תהיה שום אשה שנישאת פעם אחד לאיש בלי הדלקת ב' נרות, פשיטא ששייך בזה וצונו לכולי עלמא. א"כ ה"ה בנ"ד אחרי שכבר נהגו העולם לברך, אין שום חשש ברכה לבטלה, ולכן אין להורות להאורחים שלא יברכו היכא דכבר נהגו לברך, אפילו כשמברכים על שולחנו של בעה"ב.

ולמעשה פסק המנח"י שהיכא שא' בעלת הבית, והב' הוא אורח, שהאורח ידליק מקודם, דהרי על בעלת הבית פשוט דחייבת להדליק, ולגבי האורח, אף דלפי המבואר יכול להדליק בברכה, מ"מ נכון שהאורח ידליק מקודם.

ודבר זה למד ג"כ מדברי האשל אברהם (סעי' י') שכתב הייתי נהוג זמן מה לברך על נרות שב"ק, שהדלקתי בחדר שלא היה בו נר אחד, וזוגתי ברכה על נרות שהדליקה בחדר ששינה שם ומכינה שם המאכל אל הכלים המובאים לשולחן שבחדר שהדלקתי, ומתפללת שם לאור הנר, והיה אצלי פשוט לברך כיון שהדלקתי קודם לה ולא שמעתי ברכה שלה. והיום ראיתי בספר הק' שלחן עצי שטים (סי' ה' סעי' ד') שמביא בשם הע"צ שאין להאיש לברך גם בחדר בפני עצמו כל שאשתו בעירו ומברכת, ומשמע שאם לא ישמע ברכתה ומדליק קודם לה, ואולי אין קפידא אם מברך רק שאין צריך, וכמו במהדרין דחנוכה נר לכל אחד ואחד ומברך בפני עצמו כשרוצה. ואולי יש לחלק כי שם כן הוא משום פרסומי ניסא, מה שאין כן בזה. וגם בחדר בפני עצמו י"ל שתקנו חז"ל שרק היא תברך, ואולי אין זה רק כשמקדמת ברכתה והיא כשלוחו לזה אין לו לברך וכו', אולי מ"מ תיקנו בזה סגנון שליחות, משא"כ כשמקדים את עצמו להדליק, י"ל שעכ"פ הברירה בידו לברך, ואולי לא פלוג חז"ל.

ומסיק המנח"י דאתאן מיניה, דבאם מברך מקודם, יש בזה צד מעליותא בנוגע לברכה שמברך, אף היכא שאשתו מברכת.

נרות חשמל

נחלקו הפוסקים האם אפשר לצאת ידי"ח מצות הדלקת נ"ש בנרות חשמל. שיטת האחיעזר שמותר להדליק נרות חשמל לנ"ש. (וכידוע שהגרח"ע בירך במוצ"ש ברכת "בורא מאורי האש" על נר חשמל,

להוציא מלבם של הסוברים שמותר להשתמש בחשמל בשבת). ורק בחנוכה כתב שאין להשתמש בחשמל משום שצריך להיות היכר שמדליק בשביל נ"ח, ומש"ה כתב הרמ"א שידליק במקום אחר מהרגיל, ולכן אין להשתמש ג"כ בחשמל. ולפי"ז אם יש מנורה מיוחדת לחנוכה שפיר דמי. אבל כתב עוד טעם שיש הידור להדליק בשמן זית. אבל יש חולקים (שו"ת מהרש"ג הובא בשבות יצחק ח"ח) וסוברים שאם היו מברכים להדליק אש ניחא, אבל היות ונוסח הברכה הוא להדליק נר של שבת, א"א לברך על נורת חשמל משום שאין זה נר". (ולפי"ז יודה שמותר לברך עליו בורא מאורי האש).

ובשם הגריש"א זצ"ל מביא בספר שבו"י (הנ"ל) שאפשר לקיים מצות נ"ש אפילו בנורה פלוריסנט. ויכול לברך "להדליק" כיון דבלשון בני אדם משתמשים בלשון הדלקה על נרות חשמל.

אמנם דעת הגרש"ז א"א (שש"כ מג, הע' כב) שאפשר לצאת בנרות חשמל, אבל רק בפנס, דבלא"ה הוי כמדליק בנר שאין בו מספיק שמן, ומוסיף שמן אח"כ. וכן דעתו לענין נ"ח. ומטה בשם הגריש"א זצ"ל שדווקא בחנוכה יש דין שיהיה מספיק שמן בשעת ההדלקה שידליק עד שתכלה רגל מן השוק, אבל בנר שבת ליכא קפידא והעיקר שהנר יתן אור.

להדליק נ"ש במקום שהאור כבר דלוק

הנה כתוס בשו"ע (או"ח רסג, ט) המדליקין בזויות הבית ואוכלים בחצר, אם אין הנרות ארוכות שדולקות עד הלילה הוי ברכה לבטלה. וכתב המשנ"ב (ס"ק מא) שכיון שאינו יכול לעשות שום תשמיש אצלן כשהזור אח"כ לביתו בלילה שלא יכשל בעץ ואבן, לית ביה משום שלום בית. ואם בבית שהדליק היה קצת חשך ומשתמש שם שום דבר לאור הנרות לצורך סעודה ליכא איסורא אף שאין דולקת עד הלילה, ואף שאוכל בחצר. לפי"ז יש להעיר על אלו שמדליקין כשהחשמל כבר דלוק שאינו נהנה מן האור.

תוספת אור

אבל י"ל שדי בזה שיש תוספת אור, דיעויין במשנ"ב (ס"ק מ) שכתב בשם האחרונים דמשמע דאם אוכל בבית אף שאין דולקת עד הלילה סגי, ולא הוי ברכה לבטלה, שאף שעדיין יום יש לו הנאה ושמחה בשעת אכילה מן הנרות. אלא דיש לתמוה שהרי נחלקו המחבר והרמ"א (סעיף ח) בב' או ג' בעלי בתים האוכלים במקום א', האם יכולים להדליק במקום אחד, המחבר כתב שי"א שכל אחד מברך על מנורה שלו, ויש מגמגם בדבר, ונכון לזהר בספק ברכות ולא יברך אלא אחד. והרמ"א כתב שנוהגין להקל ולהדליק. א"כ איך כתבו באחרונים שמשמע מדברי המחבר שמותר להדליק בפנים ולאכול בעוד היום גדול.

ובספר שבו"י מביא תירוצו של הגריש"א זצ"ל שהיכא שהודלק הנר לכבוד שבת לכו"ע מועיל תוספת אור, ורק היכא שכבר הדליק מישהוא אז אין הדלקה נוספת מועיל.

אבל עדיין יש לדון שהרי המשנ"ב כתב שמותר לאכול בבית משום שיש לו הנאה ושמחה מן הנרות בשעת אכילתו, א"כ יתכן שבמצב שאור החשמל כבר דלוק אין כאן תוספת שמחה.

הדלקת נ"ש כשהחשמל כבוי

ומשום כך יש שמהדרין להדליק הנרות בשעה שהחשמל כבוי, ואח"כ מדליקין נרות חשמל. שאז לפחות בשעת ההדלקה לא היה אור מנרות החשמל, אע"פ שאח"כ כבר ידליקו החשמל. ולכתחילה עדיף שהאשה תכבה נרות החשמל, ותדליק נרות שבת ומיד תחזור ותדליק נרות החשמל, ותכוון שהברכה הולך גם על הדלקת נר החשמל, שלפי הרבה פוסקים אפשר לצאת ידי"ח בהדלשת החשמל, וזה הדרך המעולה ביותר.